

מקורות לעיון במס' בבא מציעא: פרק השוכר את הפועלים

דף יג

מ. זילברמן

טבת תשע"ג

(צב.) **אכילת פועלים בשעת מלאכה (ב).** איתא בגמ' איבעיא להו פועל משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל למאי נ"מ דאמר תנו לאשתי ובני אי אמרת משלו הוא אוכל יהבינן להו אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל לדידיה זכי ליה רחמנא לאשתו ובניו לא זכי להו רחמנא וכו', ע"כ. ולהלכה נקטינן דמשל שמים הוא אוכל (עי' רמב"ם פי"ב שכירות הי"ג ושו"ע חו"מ סי' של"ז סט"ז).

ונחלקו הראשונים בפירוש צדדי הגמ'. דכתב רש"י (ד"ה משלו הוא אוכל), "תוספת שכר הוא שהוסיפה לו תורה". ומ"ד משל שמים הוא אוכל ס"ל דהוי "מתנת גמילות חסדים כשאר מתנות עניים". ולרש"י אף למ"ד משל שמים הוא אוכל מאחר שמגיע לידו יכול לתת לאשתו ובניו. וזה מבורר בלשון רש"י ד"ה לדידיה זכי ליה רחמנא, "בצדקה וכל זמן דלא מטא לדידיה לא זכי ליה דליתבה לאשתו ובניו". וכן העיר המנ"ח (מצוה תקע"ו אות ט'). [אך שוב העיר המנ"ח מרש"י לקמן (צב: ד"ה אי אמרת משל שמים הוא אוכל) שכתב, "דאין לפועל קטן זכות אלא כשנותן לתוך פיו".]

ואילו התוס' כתבו (ד"ה אי אמרת משלו הוא אוכל), "דמשעה ששכרו הוי כאלו התנה עמו". ולמ"ד משל שמים הוא אוכל "לא זיכה לו התורה אלא מה שהוא לועס ואין לו כח ליתן כלום". הרי להתוס' למ"ד משל שמים הוא אוכל אף לאחר שמגיע לידו אינו יכול לתת לאשתו ובניו. וכן משמע מלשון הרמב"ם (פי"ב שכירות הי"ג) שכתב, "פועל שאמר תנו לאשתי ובני מה שאני אוכל או שאמר הריני נותן מעט מזה שנטלתי לאכול לאשתי ובני אין שומעין לו שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו". והטור (סי' של"ז סט"ז) הביא ב' דעות בזה, דכתב, "וי"א אם כבר נטלו בידו לאכול יש לו רשות ליתנו לאשתו ולבניו לפי שכבר זכה בו בעצמו ונראה שאפ"ה אינו יכול ליתנו לאשתו ולבניו". ועי' ביאור הגר"א (ס"ק י"ז) שכתב דנחלקו ב' הדעות בטור במחלוקת רש"י והתוס'. והשו"ע פסק כהתוס' וכהרמב"ם.

ועי' במנ"ח שכתב דפשוט דכיון דקי"ל כהרמב"ם (וכהתוס'), אף לאחר שהגיע לידו של הפועל אם בעל הבית יקח ממנו חזרה הרי הוא עדיין של בעל הבית לענין קידושי אשה, אף דעובר בעשה. והפועל אינו יכול לקדש בו אשה. וכן כתב בחכמת שלמה (סי' של"ג סי"ב). וכן העיר בספר יונת אלם להרב יונה קרפילוב הי"ד (סי' ל"ד אות ט'). וכבר כתב כן בפסקי ריא"ז. ובענין דומה עי' מל"מ (פי"ב שכירות הי"ג) ורמ"א (אה"ע סי' כ"ח סי"ז ונו"כ שם) דבמקור דברי הרמ"א לענין אי אורח יכול לקדש אשה במנה שהניח לו בעל הבית הביאו ראי' מסוגיין.

ובספר מורשת משה (סי' כ"ו) הסביר דלרש"י לכו"ע אכילת פועל בשעת מלאכה הויא זכות, ורק נחלקו מתי חלה הזכות (למ"ד משלו הוא אוכל הזכות חלה מראש ומגיע לו כתשלומין, ולמ"ד משל שמים הוא אוכל רק מגיע לו הזכות בבא לידו). והתוס' ס"ל דלמ"ד משל שמים הוא אוכל אין זה זכות אלא רשות מוגבלת.

ובענין זה עלי בחי' הגר"ח על הרמב"ם (פ"ח מעילה ה"א וע"ע בספר יונת אלם הנ"ל) שהסביר שאכילת פועל היא זכות ולא רק היתר אף למ"ד משל שמים הוא אוכל, אלא דלמ"ד משלו הוא אוכל אף גוף הדבר חשיב כשלו לענין דיכול לקדש בו אשה, ואילו למ"ד משל שמים הוא אוכל יש לו זכותים בהחפץ אבל גוף הדבר אינו שלו. וזה שונה מלאו דלא תחסום דהוי רק איסור ולכן נכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום לא תחסום.

והביא ראי' לזה דעיקר חיוב הפועל זה דבר שבממון וזכות מדברי הרמב"ם (פ"ט מלכים ה"ט ע"פ סנהדרין נז.) דפועל בן נח שאכל שלא בשעת מלאכה חייב משום גזל. ומשמע דפועל בן נח רשאי לאכול בשעת מלאכה ואין בזה משום גזל. ואילו אכילת פועל בשעת מלאכה הוי רק מצוה ולא זכות מהיכא תיתי שנוהג בבן נח, אלא ודאי דיש בזה דין ממון. [ועי' בגליונות החו"א על הגר"ח שכתב דאין ראי' מדברי הרמב"ם, דרק מבורר מהרמב"ם דפועל בן נח אינו נהרג אם אכל בשעת מלאכה, דלא הויא גזילה גמורה מכיון דלישראל שרי, אבל אין הוכחה שיש היתר בזה.]. ובספר יונת אלם הביא עוד ראי' ממתני' (צג.) דקוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי בנו ובתו הגדולים. דאם אין לו שום זכות איך חל הקציצה.

ניתן ליבחן על פרק ו' ופרק ז' החל מי"ז שבט הבעל"ט

עיקר תוס' פרק השכור את האומנין והשוכר את הפועלים

(עה:) השוכר	(פה:) כי מטא
(עו.) דעתייהו	(פז:) אלא, רעך
(עו:) אין להם	(פח.) הכא, העומדת, בעל הבית, תבואת זרעך
(עז.) ואתא	(פח:) לא
(עז:) והו"ל מזיק, עיל ונפיק	(פט.) פועל
(עח.) כגון שבאת	(צ.) והדרשות, חסום
(עח.) הוחמה בהר, כגון שמתה, רבי יוסי	(צ:) ישב, ר' יוחנן, ריש לקיש
(עח:) מגבת, ר"א, באנגריא, אם בדרך	(צא.) הא מני
(עט.) אם	(צא:) דש, הא
(עט:) תד"ה אי אתה	(צב.) אלא, אי, כן ואי
(פ.) היכא, ואי	(צב:) על, במאי
(פ:) נימא	(צג.) לא שנו
(פא:) והא אידי	(צג:) אי הכי, איבעי לך, סיגפה
(פב:) במלוה, אימור, וסבר ר"מ	(צד.) אימא, אמר רב נחמן
(פג.) השוכר	
(פג:) פועל	
(פד.) יתיב, אי הדרת	